

23.8x29.2	31	עמוד 68	הארץ - גלריה	22/03/2013	36278424-6
עין גדי קבו - 36428					

טיול משה גלעד

יעלים בנחל חתירה.
נמלטים מכל רעש חריג
צילומים: משה גלעד

ראיתי יחמורה רבת יופי

כל צפייה בצבאים, יעלים או ראמים, שמתרחשת במרחב פתוח, מעוררת תחושה של הרפתקה. הנה המקומות הטובים ביותר לצפות בהם - מנחל כזיב, דרך בר גיורא ועד מכתש רמון

לחמר (אדום או יין בעברית עתיקה). לא בטוח שזאת בחירה שעושה עם היצורים המקסימים האלה חסד, כי השם מזכיר בעיקר חמור והם הרי עדינים פי כמה מן החמורים. לפני כשישים שנה חשבו שהמין הזה נכחד לחלוטין בעולם, אבל אז התגלו כמה יחמורים ששרדו בדרום מערב איראן. גרעין הרבייה בכרמל מבו-סס על שני זכרים שהובאו מגן חיות בגרמניה, וארבע נקבות שהובאו בהרפתקה שנהפכה למיתוס, בטיסת אל-על האחרונה שהמדיאה מטהראן ערב המהפכה האיסלאמית. שש נקבות היחמור המבולבלות הן חלק מתהליך ממושך שזוכה לסירור-גין להצלחות ולכישלונות. ד"ר ניי

רי ירושלים. הן הובאו למכלאת האקלום, שטח גדול ומגודר וסבוך, בארגוני עץ גדולים. הארגונים הורו-דו מן המשאית ונפתחו. מכל אחד מהם כשלה, בווה ומבולבלת יחד-מורה צעירה בת כשנה. על צוואר כל אחת מהן נענר קולר לבן ועליו משרד שיעזור לעקוב אחר תהליך ההתאקלמות שלה. הן עמדו שם לרגע, מנסות למקד את המבט, קצת מודאגות, מתכוננות בבני האדם שצמצמו את נוכחותם כדי לא להפי-ריע. אחר כך החלו היחמורות ללחוץ עשב. זה היה מפגש מעורר חמלה בטווח קרוב. הרצון העז היה לחבק אותן, או לפחות ללטף אבל איש מן הנוכחים לא התקרב אליהן. השם יחמור, כך קראתי, מציין כנראה את צבע פרוותם שדומה מעט

את ההתרגשות של ציידים. האדרני-לין ממריא ברגע של מפגש כזה וכל ניסיון לצלם או אפילו רק להתבונן בבעלי חיים גדולים שמשוטטים חו-פשיים גורם לדופק לעלות ולהתר-גשות לנסוק.

יחמורים בבר גיורא

לפני כמה שבועות, כחלק מתה-ליך מתמשך של השבה לטבע, שי-חררו אנשי רשות הטבע והגנים יחד עם צוות הגן התנ"כי בירושלים שש נקבות של יחמור פרסי ליד תחנת הרכבת הישנה בבר גיורא שבה

כר את הרגע הזה היטב כחוויה חזקה במיוחד. כמה שניות לאחר מכן נעל-מו צמד צבאי הגנב. הם ריחפו בדי-לוגים ענקיים, קלילים, בקושי נוג-עים בקרקע והסתדרו בסבך הירוק הרחק מדרך העפה. לכאורה מפגש פשוט אבל כל צפייה בצבאים, ביעלים, ביחמורים, בפראים או בראמים שמתרחשת במפתיע, במרחב פתוח, מעוררת התרגשות. בעלי החיים הגדולים האלה מעניקים למפגש בחיק הט-בע תחושה של הרפתקה. ציד הוא כמו בן דבר מתועב, אבל קל להבין

ני צבאי מדבר עמדו בצל השיטה, עשרה מטרים מר-רך העפה, לא רחוק מעצי הדום המצרי בערבה. מבטינו נפגשו והזמן קפא. אסור לזוז, לנשום או לרבה. כל דבר ובלבד שיעמדו שם עוד רגע אחד מבלי להיעלם. הם ניצבו זקופים, בוחנים את המכונת הבהקת על דרך העפה, נכונים לנוס על נפשם. אדי האוויר החם בשעת צהריים ריצדו סביב אבל קשר העין בינינו נשמה אני מניח שכל זה נמי שך עשרים שניות, אולי פחות, אבל גם עכשיו, שנה לאחר מכן, אני זור

36278435-8	22/03/2013	הארץ - גלריה	עמוד 68	32	25.93x27.17
עין גדי קבו - 36428					

גרעין הרבייה של היחמורים בכרמל מבוסס על שני זכרים שהובאו מגן חיות בגרמניה, וארבע נקבות שהובאו בהרפתקה שנהפכה למיתוס, בטיסת אל-על האחרונה שהמריאה מטהראן ערב המהפכה האיסלאמית

טטים בין כמה עצי שיטה, לוחכים עשב וטועמים מעלי העצים. הם חששנים גדולים ושלא כמו היעלים בעין גדי, שפיתחו אדישות מוחלטת לפעילות אנושית, היעלים בני חל חתירה נמלטים מכל רעש חריג או תנועה מהירה ומיתרת. המרחב הפתוח מאפשר בדרך כלל להתבונן בהם ממרחק לא גדול ואם יושבים בשקט הם נרגעים אחרי כמה דקות וחוזרים להתנהלות הרגילה שלהם, כלומר אוכלים ואז אוכלים.

פרא במכתש רמון
גם במצפה רמון שבהר הנגב היה קבוצה גדולה של יעלים ירדתיים מדי, שמשוטטים באזור הטיילת מעל המכתש, מרכז המבקרים ולפעמים, בעיקר בשעות הבוקר, נכנסים לר" חובות העיר ומחטטים בפחים. בהר הנגב נספרו לאחרונה כ-300 יעלים ובאזור הרי אילת 150.

מפגש מוצלח ומעניין הרבה יותר אפשרי במכתש עצמו. לא רחוק מכביש 40, באזור שבו שוקמו המ" חצבות ועומד לקום פארק צבאי רמון, ראיתי לפני זמן מה פרא גדול ובהיר שהגיע בשעת אחר צהריים מאוחרת כדי ללגום מים מן הברי" כה שהותירו הכורים שפעלו בעבר במכתש. כמה בריכות כאלה, כולן מלאות בסוף החורף במים, מושכות אליהן בעלי חיים גדולים וצמאים.

הפראים נכחדו בעבר בישראל (הפרט האחרון נורה כנראה ב-1927) אבל הושבו בהצלחה למכתש רמון בשנת 1983. כיום יש שם אוכלוסייה די קטנה, שמונה כמה עשרות פרטים. בחורף קשה לראות פראים כי לאחר הגשם מתרבים מקורות המים והמבחר גדול. בקיץ, כשמקורות המים הטי בעיים מתייבשים, נאלצים הפראים לצמצם את פעילותם למקומות ספורים. מקומות טובים לצפות בפראים: כל אזור מכתש רמון והכביש שבין צומת הרוחות להר חריף. ☞

שבאזור עין גדי חיים כיום כ-250 יעלים (במדבר יהודה חיים סך הכל כ-500 יעלים). במשך היום הם משוטטים לאורך ערוצי הנהלים ובמעין עין גדי. לקראת ערב הם מתחילים לנוע לעבר הצוקים ומי טפסים במעלה ההר לעבר מקומות הלינה שלהם, על דרגשי הסלע. בבוקר, כשעתיים לאחר אור ראשון, הם יורדים לאזורים הנמוכים יותר. אחד המקומות הטובים ביותר לצפות בהם הוא מרפסת התצפית היפה של בית ספר שדה עין גדי - שצופה על נחל דוד ועל ים המלח. מירב איילון, חברת קיבוץ עין גדי, אמרה לי השבוע בשיחת טלפון: "שלושה יעלים משוטטים באורה קבע ברחבי הקיבוץ. הם אהבים במיוחד את אזור המלון ואחד מהם, זקן ועצבני, מתנהג כמי שהמלון שייך לו. אנחנו לא מנסים לגרש אותם כי הם חלק בלתי נפרד מה- חיים כאן. זה המקום שלהם בדיוק כמו שהוא שלי".

יעלים בנחל חתירה
שביל ההליכה שיורד במעלה ימין התלול ומוביל לאורך נחל חתירה לכיוון מעלה פלמ"ח ועין ירקעם הוא אחד השבילים היפים בישראל. יש בו הכל - נופים רחבים, כמה עצים גדולים שאפשר לחסות בציי" לם ומשפחה שמונה למיטב ידיעתי חמישה יעלים גדולים. ראיתי אותם בכל ביקור בנחל חתירה. הם שוהים בדרך כלל בקילומטר לפני מע" לה פלמ"ח (לבאים ממערב) ומשור

ציולם: ד"ר בני שלמון

יחמורים בבר גיורא. מפגש מעורר חמלה (למטה: צבאים)

שרוצה לראותם מוטב שיגיע לנחל כזיב בשעות הבוקר המוקדמות או בשעות הערב, באור אחרון. האתרים שבהם יש סיכוי טוב במיוחד לפ" גוש יחמורים ככזיב הם לצד הדרכים שחוצות את פארק גורן - דרך הכניי" סה לפארק מאזור גורן, הר" רך ליד מצפה מונפור, אליה מגיעים בשעות אחר הצהריים יחמורים רבים, אזור הנגון הזיתים והחלק המזרחי של הפארק. אפשרויות נוספות הן לאורך הדרך שחוצה את החורש לגרנות הגליל או באזור בו פעלה מכלאת האקלום ליד עין טמיה.

יעלים בעין גדי
בעין גדי הבעיה הפוכה - אי אפשר שלא להיתקל שם ביי" עלים נוביים. הם משוטטים בתוך הקיבוץ, בכניסה לשמור" רת נחל דוד, במרחבי נחל ערוגות ובתחומי בית ספר שדה עין גדי. אין ספק שנהפכנו מפונקים בכל הקשור לצפייה ביעלים, היונק הגדול ביותר ביש" ראל שמשוטט חופשי מל" בר חזיר הבר, אבל כדאי לזכור שפעם, ב-1966, הופיע היעל הנובי בר" שימה הבינלאומית של בעלי החיים בסכנת הכחדה שמוכרת בשמה "הספר האדום". הערכה זהירה גורסת

אנחנו לא יודעים איך הצליחו שש הצעירות לצאת. לא מצאנו פרצה בגדר. ייתכן שהן דילגו מעליה". אחת מן הנקבות נמצאה מתה מיד לא" חר מכן. שתיים נוספות מתו בחורש החולף, אחת כנראה נדרסה על פסי הרכבת ואחרת נמצאה מתה מסי" בה לא ברורה ליד בית שמש. שלוש האחרות, שיצאו לחופשי ללא כל תהליך אקלום, חיות ומשדרות בק" ביעות לאנשי הצוות שעוקבים אח" ריהן. אפשר לראות אותן במהלך טיולים באזור נחל קטלב, בר גיורא וככל המרחב הגדול שבין בית שמש להר הטייסיים. כעשרים יחמורים, זכרים ונקבות, ששרדו שחרורים קור" דמים משוטטים באזור ירושלים.

"מכל תהליך כזה אנחנו לומדים, מנסים להסיק מסקנות וליישם אותן בעתיד. אנחנו מתכננים שחרור נוסף לאחר פסח", מסבירה אבני מגן.

יחמורים בנחל כזיב
מודל שחרור היחמורים שנחשב המוצלח ביותר נערך בשנים האחרונות באזור נחל כזיב. פעם, בעבר הרחוק, חיו כנראה באזור הזה יה" מורים פרסיים. ציד מסיבי וצמצום בתי הגידול הביאו כמעט להכחדתם. תהליך השבה לטבע של יחמורים שנולדו וגדלו בחי-בר בכרמל, התא" קלמות טובה וריכוזי טבעי הביאו לכך שכיום משוטטים באזור נחל כזיב יותר ממאתיים יחמורים. המפגש אתם אינו נדיר במיוחד, אבל דורש היערכות מסוימת. בשעות היום, בייחוד בשעות החמות, הם שוהים בסבך החורש. מי

המשך מהעמוד הקודם

לי אבני מגן, וטרינרית בגן התנ"כי בירושלים, הסבירה לי באותו בוקר שהרעיון פשוט - להשיב לטבע יה" מורים שנולדו וגדלו כשנה בשבי בגן החיות התנ"כי. "אנחנו עדיין לומדים מהי הדרך הטובה ביותר לעשות זאת. המטרה המרכזית היא להגן על בעלי החיים, לאפשר להם להתאקלם בנינוחות בסביבה החד" שה ולעקוב אחר ההתנהגות שלהם". היבטים תיירותיים לא עומדים בראש מעייניה של אבני מגן אבל גם היא מודה שמפגשים עם בעלי חיים מהוו" לגן החיות משמחים ומרגשים וע" שויים לעזור בעידוד הקהל לאהבת הטבע. הבעיות עליהן מצביעה אבני מגן רבות אבל המרכזיות שבהן הן פגיעה של כלבים מתפרעים ופגיעה של כלי רכב כרכבות ומכוניות. התרי" כניית של הצוות המשחרר היתה לה" חזיק את שש נקבות היחמור כחורש במכלאת האקלום בבר גיורא ולאחר מכן להסיר את הגדרות ולהניח להן לשוטט חופשי. תוכניות לחזר ומ" ציאות לחזר. בשיחה השבוע ערכנה אותי ד"ר אבני מגן בהמשך העלילה: למחרת פגישתנו בבר גיורא יצאו שש נקבות היחמור ממכלאת האק" לום באופן עצמאי. לי הן אולי נראו מובלבבות אבל מסתבר שהעשב מע" בר לגדר נראה להן כנראה ירוק יותר, או שאימת הארגונים דחפה אותן לר" לג אל החופש.

"מעולם לא קרה לנו דבר כזה", מסבירה ד"ר אבני מגן, "וגם עכשיו